

VLASTNĚ JEN KRÁTKÝ PŘÍBĚH... (o myšlení a lidech)

Tento učební materiál vznikl v rámci projektu *Inovace studijního programu Pastorační a sociální práce ETF UK (CZ.2.17/3.1.00/33279)* spolufinancovaného z prostředků Evropského sociálního fondu, státního rozpočtu České republiky a rozpočtu hlavního města Prahy.

Evropský sociální fond – Operační program Praha Adaptability
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

Průvodce tématem logika - 1. část

1.1 SLOVA

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

1.5 DEFINOVÁNÍ POJMŮ

1.6. ZÁVĚR

VŠICHNI – NĚKTEŘÍ – ALESPOŇ JEDEN

Výrok

- Výrokem není cokoliv řečené, ale ...
- je to, co řeknu o nějakém stavu věcí.
- Je jednoduchý, složený...
- má pravdivostní hodnotu, tzn. mohu s ním souhlasit nebo ho mohu popřít.
- Věnujme pozornost našim výrokům v běžném životě; např. viz příběh Manfréda a jeho matky (paní Růžičkové) v textu učebnice.

1.1 SLOVA

Textová ukázka

1.část

„Paní Růžičková, jste přece klientkou našeho ústavu!“

1.1 SLOVA

Negace výroků

- *Kontrární vztah*

Všichni jsou smrtelní

Nikdo není smrtelný

|

|

Alespoň jeden je smrtelný

Alespoň jeden není smrtelný

- *Subkontrární vztah*

- *Úhlopříčně: Kontradiktorní vztahy*

– ty vyjadřují přesný (skutečný) zápor (negaci)

1.1 SLOVA

Jde v následující větě o "skutečné" popření?

*„Zrovna včera byly všechny (sestry) tak unavené, že se tu žádná neukázala celý den“,
říká paní Růžičková.*

Promptní odpověď paní ředitelky zní:

*„Snad byste nechtěla,
aby se všechny sestry
staraly jen o vás?“*

1.1 SLOVA

Přesný zápor - "skutečné" popření - "kontradikce" z příkladu z nemocnice

„Ale to byste přece paní Růžičková nechtěla! Úplně by stačilo, kdyby se aspoň některá ze sester stavila, třeba nakonec jen jedna jednou denně!“

Kvantifikátory

Logika vytvořila pravidla, jak formulovat opačná (protikladná) tvrzení k tvrzením, ve kterých se vyskytují tzv. kvantifikátory, tedy slova

- „**všichni**“ (obecný kvantifikátor)
- „**někteří**“, nebo "**existuje aspoň jeden**",
pro něhož platí, že ... (částečný kvantifikátor).

Kontradiktorní – přesně opačné

- Jaké bude „přesně opačné“ tvrzení k tvrzení „všichni studenti jsou pracovití“?
- Tedy: „neplatí, že všichni studenti jsou pracovití“, jinak řečeno: „Alespoň jeden student pracovitý není“.

1.1 SLOVA

Pravidla negování kvantifikátorů

1. Protikladem kladného obecného kvantifikátoru je kvantifikátor záporný částečný:

protikladem k „všichni ano“ je „někteří ne“.

2. Protikladem záporného obecného kvantifikátoru je kvantifikátor kladný částečný:

protikladem k „žádný ne“ je „někteří ano“.

Pravidla negování kvantifikátorů

3. Protikladem kladného částečného kvantifikátoru je kvantifikátor záporný obecný:

protikladem k „někteří ano“ je „žádný ne“.

4. Protikladem záporného částečného kvantifikátoru je kvantifikátor kladný obecný:

protikladem k „někteří ne“ je „všichni ano“.

1.1 SLOVA

Jde o správný postup přesné negace?

- „Ty mi se zahradou nikdy nepomůžeš!“
- „Co povídáš! Všechno, co se dá na zahradě nazvat skutečnou prací, dělám jak je rok dlouhý jenom já!“
Nebo snad ...
- Ty mi se zahradou nikdy nepomůžeš!“
- „No, vzpomeň si na jarní rytí – někdy jsem přece pomohl. A můžeme se domluvit, že některé – třeba ty fyzicky náročnější – práce na zahradě si vezmu na starost pravidelně.“

1.1 SLOVA

Zpět k výroku z nemocnice ...

- Kdyby naše paní ředitelka chtěla skutečně popřít tvrzení paní Růžičkové, řekla by jí možná toto:
- *„Je mi líto, že se u vás včera nikdo neukázal, zeptám se, jak se to mohlo stát.
A zařídím, aby i ve dnech, kdy mají sestry hodně práce, aspoň jednou sestra za vámi zašla.“*

K ZAMYŠLENÍ SE NAD „SLOVY“

1. „Možná se vám zdá, že jsem nebyla schopná zaměstnat ani jednu dobrou sestru, když se tady včera žádná u vás neukázala?“

Co všechno tady paní ředitelka podsouvá nešťastné paní Růžičkové? Vůči kterým pomyslným tvrzením tu vytváří svá opačná tvrzení?

1.1 SLOVA

K ZAMYŠLENÍ SE NAD „SLOVY“

2. Vyhledejte v textu příběhu další jazykové „skvosty“ paní ředitelky a analyzujte je v prvním plánu (jazykové vady) i v druhém plánu (strategie klamu a mlžení).

K ZAMYŠLENÍ SE NAD „SLOVY“

3. „Já bych je nezaměstnala, aniž bych jim nikdy nevyšla vstříc nebo zase aniž bych jim někdy s ohledem na klientky nedala na vybranou, jestli ten který den nemohou třeba zrovna přijít...“: se slůvkem „ne“ tady paní ředitelka vpravdě čaruje, ale zvlášť ve spojení s „aniž“ se pravé skvosty dají najít i v novinách. Spoléháme, že „z kontextu“ lidé pochopí, co vlastně chceme říct a často tomu tak skutečně je.

Zamyslete se nad kombinováním několika „ne“ v jedné větě – znáte nějaká pravidla? Uvedte příklady a protipříklady a ověřte si své jistoty. Zkuste lidsky přeformulovat větu paní ředitelky.

K ZAMYŠLENÍ SE NAD „SLOVY“

4. Ze středoškolské matematiky víte, že v matematické logice se spojky „a“ a „nebo“ (říká se jim tam konjunkce a disjunkce) používají ve velmi přesném a někdy dost zvláštním významu – např. věta „Přijde Petr nebo Pavel“ je v matematické logice pravdivá i tehdy, přijdou-li oba dva současně.

Najděte řadu rozmanitých příkladů použití spojky „nebo“ v běžném jazyce.

Průvodce tématem logika - 2. část

1.1 SLOVA

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

1.5 DEFINOVÁNÍ POJMŮ

1.6. ZÁVĚR

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

CO JE INDUKCE?

Co je úsudek nebo argument?

- Soubor výroků (tvrzení), o nichž lze říct, že některé jsou předpoklady, ze kterých vyplývá jeden závěr.
- Pravdivost a správnost závěru různými způsoby závisí
 - na formální správnosti uvažování
 - na pravdivosti jednotlivých výroků (tvrzení).

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Úsudek induktivního typu

- Vychází se z dílčích informací.
- Z nich usoudíme na obecnou informaci :
"Dlouho jsme bloudil v lese.... usoudil jsem ... že není východiska, sedl si a zoufal jsem."
- Pravdivost závěru nevyplývá nutně z pravdivosti dílčích výroků.
- Je třeba zjišťovat oprávněnost a míru přijatelnosti závěrů induktivních úsudků.

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Textová ukázka

2.část

Paní Růžičková je tak sama – a přece má rodinu ...

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Při indukci

- si všímáme jednotlivostí.
- Z jednotlivostí jsme schopni vyvodit obecný závěr (... auta bývala technicky perfektní, ale dnes už to zas tak moc neplatí...).
- Spoléháme při zobecnění na zkušenost.
- Uvažujeme tak často spontánně a nevědomě.

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

O PROBLÉMECH S INDUKČÍ

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Obecné poznámky

- Dvakrát peníze nevrátil, po třetí tedy asi také ne, ale co když je po třinácté vrátí?
- Úsudek z podobnosti (analogie) – jde o podobnost situací, příčin a efektů, ale jakých? Všech?
- Existence nitky spojující podobné případy nebo spojujícího „trámu“ přírodních zákonů umožňuje zjistit obecnou příčinu podobnosti některých jevů.
- Z ní však lze pouze opatrně předvídat, že v budoucnu se budou tyto jevy chovat stejně.

Příklady použití indukce v životě

1. Zvyk:

- Desetkrát, stokrát, tisíckrát jsme odcházeli z domova a zamykali. Jednou zapomeneme, zda jsme zamkli. Po návratu opět zjistíme, že je zamčeno jako obvykle.
- Kontinuitu děje – i když zapomeneme, že jsme zamkli – zajišťuje jistý automatismus, který jsme si mnohým opakováním téže akce vypěstovali.

Případy použití indukce v životě

2. Podobnost příčin

- „Podobné příčiny mají podobné účinky“ je zákon, podle kterého induktivně usuzujeme. Události našeho každodenního života jsou mnohdy procesy probíhající v našem těle i ve společnosti. V nich není ale vždy snadné odhalit vztah „příčina-účinek“.

Např. neplatí, že se na mě učitel jako už tolikrát mračí, prostě proto, že si na mě zasedl – jenže jeho dnes bolí zub. Takže můj induktivní úsudek, že se na mě učitel zasedl, tentokrát není pravdivý.

Případy použití indukce v životě

3. Sociální zákonitosti:

- „Všechno se zdražuje, náklady na život rostou, nezdá se, že by vláda přicházela se zlepšením. Podle posledního průzkumu veřejného mínění se tedy na základě intuitivní úvahy zdá, že v nadcházejících volbách zvítězí opozice.“

Pravdivost tohoto induktivního závěru je ovlivněna i množstvím dotazovaných.

Příklady použití indukce v životě

4. Psychické zákonitosti:

- „V životě pana K. se objevilo několik nových faktorů: přišel o práci, má potíže v manželství, prudce se zvýšilo nájemné jeho bytu. Protože už dříve se u něj objevily náznaky depresivních stavů, dá se s jistou pravděpodobností čekat, že nyní se tyto stavy opravdu dostaví...“

... U pana K. je v dané pro něj tak dramatické situaci vskutku pravděpodobné, že se depresivní stavy vrátí, ale může ho nečekaně postavit na nohy nová silná motivace, nějaké setkání, vliv skupiny přátel...

Případy použití indukce v životě

5. Ctnost a neřest:

- Existuje „zákonitost“, která v lidském životě není předem dána, ale která se postupem času – krok za krokem, skoro by se dalo říci „induktivně“ – vytváří. Objevili ji už staří filosofové, kteří se zabývali morálním životem člověka a dali jí název „ctnost“ (její opak se jmenuje „neřest“).

Ctnost – nebo neřest – může být také takovou skrytou „nitkou“ spojující ve smysluplný celek jednotlivé činy a umožňující induktivně usuzovat, např. z činů minulých na činy budoucí.

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Případy použití indukce v životě

6. Přírodní zákony:

- „Železným trámem“, na němž stojí jednotlivé opakující se jevy v živé i neživé přírodě, je tzv. přírodní zákon.

Induktivní postup – např. laboratorní pozorování zvoleného jevu za přísně kontrolovaných okolností – slouží k jeho odhalení a přesné, pokud možno matematické formulaci.

Po celá staletí přírodověda vycházela z předpokladu existence absolutně neměnných přírodních zákonů a i když dnes dospívá k diferencovanějšímu pohledu na přírodní zákon (hlavně v mikro- a makro-světě), přece všichni podvědomě v sobě chováme přesvědčení o jeho existenci a „fungování“ ...

K ZAMYŠLENÍ SE NAD INDUKCÍ

1. Výčet

Nejjednodušší formou induktivního usuzování je tzv. výčet – krajní případ, kdy známe všechny jednotlivé případy, ve kterých se sledovaný jev vyskytuje.

Zkuste porovnat situace z vaší životní nebo profesní praxe, ve kterých můžete potřebnou informaci získat výčtem s těmi, ve kterých jste naopak nuceni induktivně usuzovat z části na celek nebo z podobného na podobné. Uvažujte o závažnosti informace, kterou chcete získat, o tom, zda ji chcete použít jen jednou nebo vícekrát, zda má sloužit vám osobně, jiné osobě nebo profesní skupině – a vždy se ptejte, jakou roli bude hrát míra její spolehlivosti.

K ZAMYŠLENÍ SE NAD INDUKCÍ

2. Statistická významnost

V novinách (rozhlase, televizi) vyhledejte výsledky prováděného průzkumu veřejného mínění. Přesně rozlište, co je v nich zjištěné faktum a co zobecňující úsudek.

Zamyslete se a zkuste nalézt faktory, okolnosti atd., které mohou mít takový vliv na daný jev, že výsledky tohoto průzkumu zásadně zpochybní.

K ZAMYŠLENÍ SE NAD INDUKCÍ

3. Vlastní jednání

Zamyslete se nad svým nedávným jednáním a najděte dva-tři úsudky induktivního typu.

Rozeberte je – sami, ale ještě lépe spolu se svými kolegy – a zvažte, které okolnosti jim dodávaly na pravděpodobnosti, které vás samotné přesvědčily o jejich platnosti, které naopak mohly způsobit (způsobily) jejich neplatnost.

Průvodce tématem logika - 3. část

1.1 SLOVA

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

1.5 DEFINOVÁNÍ POJMŮ

1.6. ZÁVĚR

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

CO JE DEDUKCE?

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Úvodní poznámky

- Dedukce je myšlenkový postup, při kterém ze dvou nebo více daných tvrzení (předpokladů či premis) vyvodíme další tvrzení (závěr).
- De-dukce v latině vy-vození (doslova vy-vedení).
- Nejprve musíme určit co a z čeho vyvozujeme, jinými slovy co chceme deduktivním úsudkem dokázat a na základě čeho to chceme dokázat.

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Příklad dedukce

- „Dnes na procházku nejdu, venku prší.“
- Tato jen zdánlivě jednoduchá věta skrytě obsahuje dvě tvrzení
 - jednu obecnou výpověď
 - jedno konkrétní tvrzení
 - a z obojího vyvozený závěr.

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Příklad dedukce

- Formální zápis
 - Když venku prší, nejdu na procházku. (obecná výpověď, horní premisa)
 - Avšak: Dnes venku prší. (konkrétní tvrzení, dolní premisa)
 - Tudíž: Dnes nejdu na procházku. (vyvozený závěr)

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

FORMULACE DEDUKTIVNÍHO ÚSUDKU

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Textová ukázka

3.část

Manfréd to nevzdává a sahá k dalším zbraním

Příklad z Manfrédovy argumentace

- Cíl argumentace:
 - „Tentokrát ti vypůjčené peníze vrátím.“
- Z čeho chce mladý muž toto tvrzení dovodit? Jen a jen z tohoto:
 - „Až se vrátím, budu v balíku.“
- Ve své argumentaci mladý muž mlčky předpokládá:
 - Když mám dost peněz, (tak přece!) splácím matce své dluhy.“

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Příklad z Manfrédovy argumentace

- Formální zápis
 - Když mám dost peněz, splácím (matce) své dluhy.
 - Avšak: Po návratu z Kolumbie budu mít dost peněz.
 - Tedy: Po návratu z Kolumbie splatím matce své dluhy.

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

SPRÁVNOST A PRAVDIVOST V DEDUKTIVNÍM USUZOVÁNÍ

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Pravdivost a formální správnost

- Pravdivost závěru deduktivního úsudku je spjata s pravdivostí premis (předpokladů).
- Je-li jedna z premis nepravdivá (tím spíše, jsou-li nepravdivé obě dvě), je s velikou pravděpodobností závěr také nepravdivý.
- Náhodně se sice může stát, že z nepravdivých předpokladů vyplyne pravdivý závěr.

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Pravdivost a formální správnost

- Deduktivní usuzování poskytne pravdivý závěr s jistotou pouze tehdy,
 - jsou-li obě premisy pravdivé
 - je-li samo vyvození logicky - formálně správné.

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Příklady formální správnosti či nesprávnosti dedukce

a) Všichni studenti učitelství si volí dva studijní předměty.

Avšak: Petr je student.

Tedy: Petr si volí dva studijní předměty.

- „Jestliže všichni mají jistou vlastnost, pak ji má i každý jednotlivý“, tak by se dala vyjádřit podstata **formální správnosti** této formy uvažování.
- Zda je závěr pravdivý, závisí na pravdivosti obou premis.

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Příklady formální správnosti či nesprávnosti dedukce

b) Někteří studenti si volí dva studijní předměty.

Avšak: Petr je student.

Tedy: Petr si volí dva studijní předměty.

- „Jestliže jen někteří mají danou vlastnost, pak ji konkrétní jedinec nemusí mít“ .
- Úsudek **formálně nesprávný**, jelikož uvedené předpoklady nepostačují k tomu, aby se z nich něco dalo vyvodit.

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Příklady formální správnosti či nesprávnosti dedukce

c) Někteří studenti učitelství studují předmět zeměpis.

Avšak: Někteří studenti učitelství studují předmět tělesná výchova.

Tedy: Někteří studenti učitelství studují kombinaci zeměpis – tělesná výchova.

- „Nemusí existovat ani jeden jedinec, který padne současně do dvou podskupin daného celku“
- Úsudek je **formálně nesprávný** a proto uvedené z předpokladů nutně neplyne daný závěr.

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

Příklady formální správnosti či nesprávnosti dedukce

d) Když nevrátím matce peníze, budu u kamarádů sprost'ák.

Avšak: Já nejsem u kamarádů sprost'ák.

Tedy: Vrátím matce peníze.

- Když neplatí nutný důsledek jistého tvrzení (neplatí „jsem u kamarádů sprost'ák“), neplatí ani toto tvrzení samo (neplatí „nevrátím matce peníze“).
- Úsudek je **formálně správný**. Problémem je nezaručená pravdivost jeho premis.

K ZAMYŠLENÍ SE NAD DEDUKCÍ

1. Zkuste deduktivně dokázat, že vaše poslední vážné rozhodnutí bylo správné.

Vytvořte úsudky, které podle vás postihují podstatu situace.

Zkuste se na ně podívat očima zainteresovaných osob.

Zvažte, o která tvrzení (důvody) se opírá jejich odlišná argumentace.

K ZAMYŠLENÍ SE NAD DEDUKCÍ

2. Podívejte se na tento úsudek:

(Předpokládáme, že jsem studentka, která se velmi intenzivně zajímá o čínskou kuchyni)

Všechny studentky se velmi intenzivně zajímají o čínskou kuchyni. (Evidentně nepravdivý předpoklad)

Avšak: Já jsem studentka.

Tedy: Já se velmi intenzivně zajímám o čínskou kuchyni.

Vytvořte podobné úsudky, ve kterých je pravdivý závěr vyvozený náhodně buď z nepravdivých premis nebo formálně nesprávně.

K ZAMYŠLENÍ SE NAD DEDUKCÍ

3. Deduktivní úsudky v novinách či literatuře

Vyhledejte několik deduktivních úsudků (mohou být velmi elementární).

Přeformulujte je tak, aby bylo jasné, co jsou premisy a co závěr.

Pak je rozeberte z hlediska jejich správnosti, pravdivosti premis a závěru a z hlediska jejich „věcnosti“, tj. toho, jak se dotýkají podstaty problému.

Průvodce tématem logika - 4. část

1.1 SLOVA

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

1.5 DEFINOVÁNÍ POJMŮ

1.6. ZÁVĚR

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

- Argumentace nekorektní
- Má se správným používáním prostředků inteligence málo společného.

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

ÚSKOKY ZAMĚŘENÉ NA TEZI (manipulace s tezí)

a) tezi zaměníme za jinou, která se nám snadněji dokazuje.

Př.: Manfréd velmi zeširoka dokazuje matce nikoliv to, že jí peníze skutečně vrátí, ale to, že po návratu z Kolumbie bude mít hodně peněz.

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

ÚSKOKY ZAMĚŘENÉ NA TEZI (manipulace s tezí)

b) tezi zeslabíme nebo zesílíme, tak, aby se nám lépe dokazovala.

Př.: Paní ředitelka zesílila tezi smutné paní Růžičkové ad absurdum: podsunula jí, že si stěžuje současně na vedení i na nižší personál.

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

ÚSKOKY ZAMĚŘENÉ NA TEZI (manipulace s tezí)

c) zveličíme negativní důsledky teze, abychom od ní její zastánce odradili.

Př.: Paní ředitelka byla schopná přesvědčovat paní Růžičkovou, že pokud by si chtěla vybírat jídla na oběd, přivede celý domov důchodců k finančnímu krachu.

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

ÚSKOKY ZAMĚŘENÉ NA ARGUMENTACI (mimo-rozumové prostředky k donucení protivníka přijmout tezi)

a) působení na city, které může případně dospět až k citovému vydírání.

Př.: Manfrédova strategie týkající se matčina zlatého pokladu.

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

ÚSKOKY ZAMĚŘENÉ NA ARGUMENTACI (mimo-rozumové prostředky k donucení protivníka přijmout tezi)

b) fyzické násilí je ještě hrubší než citové vydírání

Staří myslitelé mluvili o „argumentování palicí“.

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

ÚSKOKY ZAMĚŘENÉ NA ARGUMENTACI (mimo-rozumové prostředky k donucení protivníka přijmout tezi)

c) zneužití společenského rozměru člověka

Př: „Oznámím to ve škole... Co by tomu řekli rodiče... Nikdo s tebou nebude chtít kamarádit...”

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

ÚSKOKY ZAMĚŘENÉ NA ARGUMENTACI (mimo-rozumové prostředky k donucení protivníka přijmout tezi)

d) „*argumentum ad hominem*“ (vztahující se „k člověku“, tj. k protivníku v diskusi)

Stojí v protikladu k „*argumentum ad rem*“, tj. argumentu, přesně vystihujícímu „věc“, o níž ve sporu jde.

Používáme takové důvody, aby byly přijatelné pro protivníka, ne proto, že jsou pravdivé.

Př.: „Jsi lékař, víš, že kouřit se nemá - a sám kouříš!“

K ZAMYŠLENÍ SE NAD „ÚSKOKY“

1. Do strategií „mlžení“ patří i tzv. zavádění na falešnou stopu.

Spočívá v chybném či neúplném odůvodňování, odvádějícím pozornost posluchačů jinam, než k podstatě problému.

Nalezněte ve své zkušenosti nějaké příklady a promyslete, v čem spočívá záludnost tohoto klamu.

K ZAMYŠLENÍ SE NAD „ÚSKOKY“

2. Existují úskoky založené např. na mnohoznačnosti slov.

Uvedte příklady. Prozkoumejte jiné vlastnosti jazyka z hlediska jejich zneužití ke klamům.

3. Klamat lze i neúplným výčtem možností.

Uvedte další příklady.

Průvodce tématem logika - 5. část

1.1 SLOVA

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

1.5 DEFINOVÁNÍ POJMŮ

1.6. ZÁVĚR

1.5 DEFINOVÁNÍ POJMŮ

Každá poznávaná věc je v našem myšlení zachycena pojmem této věci.

***Obsahem** daného pojmu nazýváme souhrn všech znaků (vlastností věci), ze kterých se pojem skládá.*

***Znaky pojmu** vytvářejí hierarchickou strukturu, propojenou vztahy nadřazenosti a podřazenosti*

Klasická řecká filosofie o procesu definování tvrdí, že...

- *nelze v přesném slova smyslu definovat jednotlivou, konkrétní věc*
- *struktura správné definice se skládá
z nejbližšího rodu
z druhového rozdílu*

1.5 DEFINOVÁNÍ POJMŮ

DALŠÍ DŮLEŽITÉ TERMÍNY:

nejbližší rod: *nejbližší obecný pojem nadřazený danému pojmu*

druhový rozdíl: *znak, který odlišuje daný pojem od všech ostatních v rámci nejbližšího rodu*

nejbližší rod + druhový rozdíl = definice daného pojmu

vlastnost: *znak, který nutně plyne z definice daného pojmu*

případek: *znak, který není ani součástí definice pojmu, ani z něj nutně neplyne; danému pojmu náležet může, ale nemusí.*

Průvodce tématem logika - 6. část

1.1 SLOVA

1.2 INDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.3 DEDUKTIVNÍ MYŠLENÍ

1.4 VŠELIJAKÉ ÚSKOKY

1.5 DEFINOVÁNÍ POJMŮ

1.6. ZÁVĚR

1.6. ZÁVĚR

**JAK TO VŮBEC MEZI MANFRÉDEM A JEHO
MATKOU DOPADLO?**

(viz učebnice str. 23-24)

1.6. ZÁVĚR

POMÁHAJÍCÍ PROFESE A MYŠLENÍ

—

jak spolu mohou souviset?

1.6. ZÁVĚR

**Cílem vyprávěného příběhu i následných úvah
bylo ukázat, že ...**

- logika je součástí našeho každodenního života
- zákony, které věda o myšlení abstraktně formuluje, se zpravidla sami nevědomky běžně řídíme

1.6. ZÁVĚR

- **Chyb v uvažování se dopustíme většinou ne kvůli nesprávnému uvažování, ale proto, že**
 - nevnímáme dobře, co se kolem děje,
 - jsme vůči některým věcem naprosto slepí
 - dostává se nám mylných nebo lživých informací
 - jsme zaslepeni svými touhami a plány
 - nepoužíváme nebo ztrácíme paměť
 - podléháme pokušení, o kterých kdesi vespod dobře víme, že nám život jen pokazí...

1.6. ZÁVĚR

Proč tedy věda o myšlení? Umožňuje poznat:

- zda JDE O SPRÁVNOU argumentaci
- K ČEMU se argumentuje a ČEHO se chce docílit.
 - Pozor na rozpor mezi řečí (myšlením) a chtěním.
 - Pozor na argumentace "mlžení", úhybného manévru.

Co nám umožňuje logika např. rozlišit?

- Slovo od myšlenky
- jednu myšlenku od druhé
- jeden argument od druhého
- jistotu od pravděpodobnosti
- rovinu myšlení od roviny usilování a chtění
- chtění od reálných možností chtěného dosáhnout.

1.6. ZÁVĚR

Dále průprava ve správném myšlení umožňuje

- využít efektivně schopnosti rozlišovat
- využít schopnost a ochotu v-cítit se do druhého, případně i sou-cítit s jeho omyly, ba i úskoky
- dohlédnout až "za" tyto jeho omyly a úskoky
- ptát se a najít to, co by se dalo dělat pro jeho skutečné a dobré cíle.

CO SI K NAUCE O MYŠLENÍ (O LOGICE) PŘEČÍST?

ČAPEK, Karel, Spisy XIII, Marsyas, Jak se co dělá,
Praha: Čs. spisovatel, 1984

JAURIS, Miroslav, ZASTÁVKA, Zdeněk: Základy neformální
logiky, Praha: S a M, 1992

SELUCKÝ, Oldřich: Logika pro střední školy,
Praha: Fortuna, 1995

TUGENDHAT, Ernst, WOLF, Ursula: Logicko-sémantická
propedeutika, přel. Martin Pokorný, Praha: Petr Rezek, 1997